

ARBEJDSMARKEDET OG INDKOMSTPOLITIKKEN

I

AF ARNE LUND*

Slagordet indkomstpolitik.

Den tankegang, der ligger bag slagordet indkomstpolitik, virker overbevisende, når den fremstilles så enkelt og elementært, som det ofte sker i den offentlige debat. Kort fortalt argumenterer tilhængerne af indkomstpolitik nemlig på følgende måde:

Det har gang på gang vist sig, at det nominelle indkomstniveau stiger stærkere end produktionen, og en sådan udvikling fører til underskud på betalingsbalancens løbende poster og en svækkelse af erhvervslivets konkurrencedygtighed over for udlandet. Når ulykken er sket, søger man ad pengepolitisk og finanspolitisk vej at råde bod på konsekvenserne. Men dels bliver pengepolitikken og finanspolitikken sat ind, efter at ulykken er sket, ja ofte meget sent derefter, dels kan penge- og finanspolitikken kun råde bod på efterspørgselsvirkningen af den manglende balance mellem indkomster og produktion. Virkningerne på omkostningsniveauet kan ikke fjernes, før man gennem en penge- og finanspolitisk stramning har fremkaldt så stor en arbejdsløshed, at det kan lykkes arbejdsgiverne at nedsætte lønsatserne, og det kræver erfaringsmæssigt en politisk utålelig afvigelse fra ønsket om fuld beskæftigelse. Altså, siger tilhængerne af indkomstpolitikken, bør der på forhånd drages omsorg for, at indkomsterne ikke stiger stærkere end produktionen, og det vil igen sige, at penge- og finanspolitikken må suppleres, ja måske helt erstattes af en indkomstpolitik, der forhindrer, at indkomsterne stiger stærkere end produktionen. For at sige det på en anden måde, der må føres en indkomstpolitik for at forebygge, at arbejdsgivere og arbejdstagere i den offentlige og den private sektor indgår de samfundsøkonomisk uønskede forlig med hinanden, der nødvendiggør efterfølgende penge- og finanspolitiske ubehageligheder; prevention is better than cure.

* Førstedirektør i Dansk Arbejdsgiverforening. — Denne og den følgende artikel er udarbejdet på grundlag af forfatterens indledningsforedrag i Nationaløkonomisk Forening den 19. november 1963.

ARBEJDSMARKEDET OG INDKOMSTPOLITIKKEN

I

AF ARNE LUND*

Slagordet indkomstpolitik.

Den tankegang, der ligger bag slagordet indkomstpolitik, virker overbevisende, når den fremstilles så enkelt og elementært, som det ofte sker i den offentlige debat. Kort fortalt argumenterer tilhængerne af indkomstpolitik nemlig på følgende måde:

Det har gang på gang vist sig, at det nominelle indkomstniveau stiger stærkere end produktionen, og en sådan udvikling fører til underskud på betalingsbalancens løbende poster og en svækkelse af erhvervslivets konkurrencedygtighed over for udlandet. Når ulykken er sket, søger man ad pengepolitisk og finanspolitisk vej at råde bod på konsekvenserne. Men dels bliver pengepolitikken og finanspolitikken sat ind, efter at ulykken er sket, ja ofte meget sent derefter, dels kan penge- og finanspolitikken kun råde bod på efterspørgselsvirkningen af den manglende balance mellem indkomster og produktion. Virkningerne på omkostningsniveauet kan ikke fjernes, før man gennem en penge- og finanspolitisk stramning har fremkaldt så stor en arbejdsløshed, at det kan lykkes arbejdsgiverne at nedsætte lønsatserne, og det kræver erfaringsmæssigt en politisk utålelig afvigelse fra ønsket om fuld beskæftigelse. Altså, siger tilhængerne af indkomstpolitikken, bør der på forhånd drages omsorg for, at indkomsterne ikke stiger stærkere end produktionen, og det vil igen sige, at penge- og finanspolitikken må suppleres, ja måske helt erstattes af en indkomstpolitik, der forhindrer, at indkomsterne stiger stærkere end produktionen. For at sige det på en anden måde, der må føres en indkomstpolitik for at forebygge, at arbejdsgivere og arbejdstagere i den offentlige og den private sektor indgår de samfundsøkonomisk uønskede forlig med hinanden, der nødvendiggør efterfølgende penge- og finanspolitiske ubehageligheder; prevention is better than cure.

* Førstedirektør i Dansk Arbejdsgiverforening. — Denne og den følgende artikel er udarbejdet på grundlag af forfatterens indledningsforedrag i Nationaløkonomisk Forening den 19. november 1963.

Er nu denne tankegang rigtig, eller drejer det sig om en af de generaliseringer, som nærmere beset viser sig at være falske? Og hvis tankegangen er rigtig, eller i det omfang den er rigtig, hvordan kan der så føres indkomstpolitik? Og hvilke virkninger vil en indkomstpolitik under den ene eller den anden form få på den økonomiske vækst, som tilligemed ønskerne om fuld beskæftigelse og ligevægt på betalingsbalancen har almindelig tilslutning i befolkningen?

Disse vigtige spørgsmål har vi naturligvis overvejet i Dansk Arbejdsgiverforening. Det er min opgave her at redegøre for de synspunkter, vi er nået til i vore hidtidige overvejelser.

To slags inflation.

Den sondring mellem efterspørgselsinflation eller spontan inflation på den ene side og omkostningsinflation eller autonom inflation på den anden side, som ofte anvendes i teoretisk og pædagogisk øjemed, har i virkeligheden også en betydelig praktisk politisk værdi. Dette gælder i særlig høj grad, når vi skal diskutere problemet indkomstpolitik.

Efterspørgselsinflation opstår, når efterspørgselen efter arbejdskraft overstiger den mængde arbejdskraft, der er til rådighed til de aftalte lønsatser. I de senere år har dette fænomen fået betegnelsen lønglidning eller indkomstglidning. Omkostningsinflation opstår, når lønmodtagernes organisationer uden hensyn til efterspørgselsforholdene på arbejdsmarkedet og under trussel om kollektiv arbejdsnedlæggelse gennemfører lønforhøjelser. I begge tilfælde, både når der er tale om efterspørgselsinflation, og når der er tale om omkostningsinflation, skal der foreligge en stigning i aflønnings-satserne pr. tidsenhed, som overstiger stigningen i produktiviteten¹.

Efterspørgselsinflation.

Organisationerne på arbejdsmarkedet har inden for visse grænser nogen indflydelse på styrken af den lønglidning, der opstår, når den totale efterspørgsel efter arbejdskraft tenderer mod at overstige den mængde arbejdskraft, der er til rådighed til de aftalte lønsatser. De kan derfor ikke sige sig helt fri for medansvar for styrken af efterspørgselsinflation.

For det første siger det sig selv, at lønglidningen alt andet lige vil være stærkere, jo mere stift og ubevægeligt arbejdsmarkedet er i faglige og geografiske henseender. Den samtidige tilstedeværelse af flaskehalse i produktionens bemanding med arbejdskraft og af stedlige eller faglige arbejdsløshedsøer bevirker, at en lønglidningsbevægelse vil starte tidligere, end hvis der var fuldkommen faglig og stedlig mobilitet, og det er ingen hemme-

1. Med produktiviteten menes »værdiproduktiviteten«, hvori indgår både produktionsvolumen pr. arbejdstime og bytterelationerne.

lighed, at det danske arbejdsmarked lader meget tilbage at ønske med hensyn til arbejdskraftens bevægelighed. Organisationerne på begge sider af arbejdsmarkedet har et ansvar for, at dette er tilfældet, og det ville være ønskeligt, om de i fællesskab og i samarbejde med de myndigheder, der forestår arbejdsanvisningen, arbejdsløshedsforsikringen og den faglige uddannelse ville gå ind for, hvad man i Sverige kalder aktiv arbejdsmarkedspolitik. Og så må det endelig heller ikke glemmes, at det er organisationerne, der i sin tid har skabt fagmonopoler, som er utidssvarende under industrielle forhold.

For det andet spiller også graden af smidighed i lønstrukturen og de lønsystemer, der anvendes branchevis eller i virksomhederne, en betydelig rolle for lønniveauets reaktioner over for et efterspørgselspres. Minimal-lønninger er mere bevægelige end normallønninger, akkordlønninger er mere bevægelige end tidlønninger, og de forskellige præstationsfremmende lønsystemer i virksomhederne er i forskellig grad følsomme over for påvirkninger fra efterspørgselsiden. På alt dette har arbejdsgivernes og lønmodtagernes organisationer en betydelig indflydelse, ligesom de naturligvis påvirker forholdet mellem lønningerne i de forskellige fag og brancher og dermed de relative lønningers evne til at tilpasse sig ændringer i udbuds- og efterspørgselsforholdene og til at styre arbejdskraftens bevægelser. Nogen nem opgave er det imidlertid ikke at drage omsorg for, at lønstruktur og lønsystemer på een gang er smidige nok til at fremme bevægelighed og effektivitet og samtidig tilstrækkelig modstandsdygtige over for efterspørgselspres på arbejdsmarkedet.

For det tredje har arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationerne hver for sig og i fællesskab ansvar for, at de kollektive overenskomster overholdes inden for overenskomstperioden. Ansvar for lønglidningen hviler vel særlig tungt på arbejdsgiverorganisationerne og deres mulighed for at opretholde og styrke solidariteten mellem arbejdsgiverne. Men også lønmodtagernes organisationer har vel en vis interesse i, at der ikke i overenskomstperioden opstår en uhæmmet lønglidning.

Når alt dette er sagt, må det imidlertid understreges, at arbejdsmarkedets organisationer i længden står magtesløse over for den efterspørgselsinflation, som udløses af en vedholdende overefterspørgsel efter arbejdskraft, medmindre da organisationerne vil ophæve det frie beskæftigelsesvalg og indføre rationering af arbejdskraften mellem de forskellige arbejdspladser. Tilløb hertil har vi haft i forbindelse med aftaler mellem arbejdsgiverne om ikke at avertere efter arbejdskraft, og byggerestriktionerne, som administreres under hensyn til arbejdskraftsituationen, smager vel også af arbejdskraftrationering. Men ingen af disse foranstaltninger kan i længden anses for politisk ønskelige midler til at bekæmpe en efterspørgselsinflation, og da den totale efterspørgsel efter arbejdskraft til syvende og sidst

styres over penge- og finanspolitikken, er det den og ikke organisationerne på arbejdsmarkedet, som må holde for, når ansvaret for en efterspørgselsinflation skal placeres.

Et friskt og lærerigt eksempel herpå har vi i den efterspørgselsinflation, som udviklede sig her i landet i 1959, 1960 og 1961, hvor i første omgang pengepolitikken og i anden omgang finanspolitikken svigtede med hensyn til at sikre balance mellem den totale efterspørgsel og det totale udbud af arbejdskraft. Den erhvervsmæssige ekspansion, der tog sin begyndelse i 1958, og som der var skabt plads for igennem en bedring i bytteforholdet over for udlandet, blev i årene 1959-61 finansieret udover, hvad der arbejdskraftmæssigt kunne skabes dækning for, først gennem en for stærk udvidelse af kreditten og senere ved en betydelig nettoforøgelse af de offentlige udgifter, og for ingen af disse fejltagelser kan de organisationer på arbejdsmarkedet lastes, som i foråret 1958 sluttede en 3-årig aftale om løn og arbejdstid¹.

Vi kan heraf drage den slutning, at hovedansvaret for, om en efterspørgselsinflation kan undgås, ligger hos dem, der dirigerer penge- og finanspolitikken, og at efterspørgselsinflationen i 1959-61 derfor er det dårligst tænkelige argument for, at der skal føres indkomstpolitik med direkte påvirkning af de organisationer, der slutter kollektive overenskomster. Tværtimod må konklusionen være, at føres penge- og finanspolitikken med tilstrækkelig forudseenhed, reduceres dermed behovet for en indkomstpolitik.

Dette gælder så meget mere, som en overenskomstsituation på arbejdsmarkedet vil blive stærkt påvirket af, hvorvidt og i hvilket omfang der i den foregående overenskomstperiode har fundet en lønglidning sted. Den omstændighed, at Arbejdsgiverforeningen ved mæglingsforslaget i foråret 1961 måtte give betydelige indrømmelser af lønmæssig karakter til de tidlønnede grupper af arbejdere på normallønsområderne, der kun i begrænset udstrækning havde fået del i den foregående overenskomstperiodes lønglidning, og at disse indrømmelser blev taget som udgangspunkt for regeringens og folketingets efterfølgende indrømmelser over for tjenestemændene og landbruget og for en fornyet lønglidning på det private arbejdsmarked, turde være et klart vidnesbyrd om, at der består en sammenhæng mellem efterspørgselsinflation og omkostningsinflation, som de institutioner, der har hovedansvaret for penge- og finanspolitikken, må tage med i deres overvejelser og erindre sig i deres kritik af organisationernes lønpolitik. Det turde i øvrigt i denne forbindelse være på sin plads at påpege, at lønstigningen her i landet i tider med fuld eller tilnærmelsesvis fuld be-

1. Nettopengeforsyningen steg i 1958 med ca. 25 pct., og denne stigning gjorde det muligt for bankerne at udvide deres udlån med ca. 20 pct. i 1959 og ca. 15 pct. i 1960. I finansåret 1961-62 voksede statsudgifterne med 1,6 milliarder kr., og overskuddet på statens drifts- og anlægsbudget reduceredes til 300 mill. kr. fra 1100 mill. kr. i 1960-61.

skæftigelse har været større på det uorganiserede end på det organiserede arbejdsmarked.

Omkostningsinflation.

Selv om der er balance mellem efterspørgsel og udbud af arbejdskraft ved de gældende lønsatser, ja, selv om der er eller er udsigt til underefterspørgsel efter arbejdskraft, består der på det organiserede arbejdsmarked en risiko for, at lønmodtagernes organisationer ved overenskomsternes udløb tiltvinger sig en lønstigning, som er større end den indtrufne eller forventede stigning i produktiviteten. Faren herfor er blevet forøget, efter at andre grupper af indkomstmottagere end arbejderne har organiseret sig og anvender de samme våben i lønkampen som arbejderne fagforeninger.

I diskussionen om, hvorledes det skal undgås, at organisationerne skaber omkostningsinflation, skydes der trods fremkomsten og tilstedeværelsen af stærke indkomstorganisationer uden for LO fortrinsvis på de aftaler, der træffes mellem LO og Dansk Arbejdsgiverforening. Disse to store organisationers lønaftaler er nemlig blevet normgivende for, hvad andre indkomstgrupper, der fører lønpolitik, kan opnå hos deres modstående arbejdsgivere, det være sig private arbejdsgiverorganisationer eller staten. Kernen i indkomstpolitikens problematik består derfor, siger man, i at forhindre, at LO og Dansk Arbejdsgiverforening indgår samfundsøkonomisk uforsvarlige aftaler med hinanden.

Den politiske helhedsløsning.

Der er kredse, som mener, at opgaven med at forhindre lønmodtagernes og arbejdsgivernes organisationer i at indgå inflatoriske lønaftaler med hinanden må tilfalde regeringen og folketinget, således som det skete ved helhedsløsningen i foråret 1963. Folketinget må permanent føre indkomstpolitik, siger man, og det af følgende grunde:

For det første bør det i længden ikke overlades til private interesseorganisationer som LO og Dansk Arbejdsgiverforening alene eller ved en forligsmands hjælp at afgøre et så vigtigt anliggende som løn- og indkomstudviklingen i samfundet. Pengenes værdi er afhængig af, hvad vi betaler hinanden for hinandens arbejde, og det kan ikke overlades LO og Dansk Arbejdsgiverforening at være normgivende i så henseende.

For det andet, siger man, kommer folketinget erfaringsmæssigt alligevel til at beskæftige sig med overenskomstforholdene på det private arbejdsmarked, når parterne ikke kan blive enige, og der opstår en truende eller aktuel arbejdskonflikt. Der findes i samfundet en betydelig »tredje stand«, som ikke er impliceret i arbejdsmarkedets interessekonflikter, og som ikke kan tolerere, at samfundet rammes af arbejdsstandsninger, og hensynet til denne »tredje stand« har allerede bevirket, at folketinget adskillige gange

har måttet standse udbrudte eller truende arbejdskonflikter, og derved kommer folketinget alligevel til at påtage sig et ansvar for løn- og arbejdsvilkårene.

Sådan er altså argumentationen for, at indkomstpolitikken skal lægges i hænderne på regering og folketing. Hvad siger så arbejdsgiverne til disse argumenter?

Arbejdsgivernes indvendinger.

At der næres en betydelig frygt for arbejdskonflikter, er en given ting, men udelukker ikke, at denne frygt kan være uberettiget eller overdreven. Undersøgelser af de økonomiske virkninger af 20ernes og 30ernes arbejdskonflikter viser, at disse virkninger er mere begrænsede, end man umiddelbart forestiller sig, og spørgsmålet er i virkeligheden, hvor mange valuta-kriser og hvor megen inflation der kunne være undgået, hvis parterne på arbejdsmarkedet i de sidste 30 år havde fået lov til at gennemføre deres konflikter, eller hvis de i al fald havde haft vished for, at folketinget ikke ville gribe ind i tilfælde af strejke eller lockout. Hertil kommer, at den såkaldte »tredje stand« nærmere beset ikke er eller kan være så neutral, som den selv forestiller sig, idet den i virkeligheden falder i to ikke lige store dele, hvoraf den ene indkomstmæssigt følger arbejderne, medens den anden har samme interesse som de organiserede arbejdsgivere i at forebygge en konkurrencehæmmende stigning i lønniveauet.

Men hertil kommer, at arbejdsgiverne må nære mistillid til folketingets evne til i længden at yde den modstand mod lønforhøjelser, som skal til for at forhindre omkostningsinflation. Folketingets medlemmer vælges på en valg-dag, hvor lønmodtagerne og de indkomstgrupper, som følger lønmodtagerne, er i flertal, medens arbejdsgiverne ikke skal vælges af lønmodtagerne. Efter at landbrugets hjemmemarkedspriser er blevet løsgjort fra eksportpriserne og blevet et politisk anliggende, findes der ikke længer i folketinget nogen ligevægt mellem partier, som støtter lønmodtagernes krav, og partier, som umiddelbart føler et ansvar for erhvervslivets konkurrencedygtighed. Socialdemokraterne støtter arbejdere og menige handels- og kontorfunktionærer, Venstre støtter landbrugets interesser på hjemmemarkedet, og konservative bejler til tjenestemændene og de ledende funktionærer, og risikoen for, at disse tre partier gennem kompromiser så at sige bevilger hinandens tilhængere lønforhøjelser samtidig med, at de alle går ind for folkepen-sionisternes interesser, er derfor større, end den tidligere har været.

Men selv om folketinget i længden skulle være i stand til at holde løn- og indkomstforhøjelser inden for de grænser, der sættes af hensyn til betalingsbalancen og konkurrenceevnen over for udlandet, må der næres ængstelse for, at dette sker på en måde, der gradvis fastfryser løn- og indkomststrukturen. Det er nærliggende at gå ud fra, at de politiske partier lettest

bliver enige om, at alle skal have lige meget eller lige lidt, og det betyder, at forholdet mellem lønninger og indkomster i de forskellige erhverv, brancher og grupper af løn- og indkomstmodtagere fastbindes på en måde, der hæmmer foretagsomhed, effektivitet og bevægelighed, kort sagt lammer dynamikken i den erhvervsmæssige udvikling og fjerner betingelserne for økonomisk vækst. Den stigende interesse for, at løn- og indkomstpolitikken skal baseres på en udbygget og detaljeret indkomststatistik turde, såfremt indkomstpolitikken skal føres af regering og folketing, indebære en alvorlig fare for stivhed i løn- og indkomststrukturen og dermed for stagnation i erhvervsudviklingen.

Faren for, at en indkomstpolitik, der permanent lægges hos regering og folketing, skal skade betingelserne for økonomisk vækst, er særlig stor, når man, som det skete ved helhedsløsningen i marts 1963, inddrager priser og avancer under den indkomstpolitiske lovgivning. Pris- og avancerdannelsens muligheder for til stadighed at sikre en optimal anvendelse af arbejdskraft og kapital kan ikke undgå at blive formindsket, eventuelt helt ødelagt, når priser og avancer skal reguleres ud fra indkomstpolitiske synspunkter, hvor fordelingspolitiske hensyn, som det viste sig ved helhedsløsningen i marts 1963, erfaringsmæssigt spiller stærkere ind end hensynet til at sikre betingelserne for økonomisk vækst.

Det burde ganske vist være muligt at få befolkningen og dens politiske repræsentanter til at forstå, at der ikke foreligger nogen økonomisk nødvendighed for, at priser og avancer skal reguleres, fordi lønudviklingen bindes inden for de rammer, der sættes af hensyn til betalingsbalance og konkurrenceevne. Avancerne fremkommer som en residual mellem kontraktligt aftalte omkostninger på den ene side og markedspriser på den anden side, og da disse sidste ikke kan fastlægges vilkårligt af de erhvervsdrivende, kan disse ikke starte en »profitinflation«, men kan kun opnå højere avancer, når enten produktiviteten er steget, i hvilket tilfælde der er plads for en lønforhøjelse, eller når der er sket en stigning i det generelle lønniveau, som gør det muligt for de erhvervsdrivende at forhøje priserne på hjemmemarkedet uden nedgang i deres afsætning. Selv i de tilfælde, hvor der er monopolistisk prisdannelse på hjemmemarkedet, der gør det muligt for de erhvervsdrivende at forhøje priserne, står disse, når lønnen er uforandret, over for en uforandret efterspørgselskurve, og de vil derfor miste afsætning, hvis de forhøjer priserne, medmindre lønnen og dermed efterspørgselskurven er hævet i forvejen.

Men der skal både betydeligt mod og store pædagogiske evner til at få befolkningen til at begribe pris- og avancerdannelsens funktion i det økonomiske system, og begge dele skorter det på. Man vil hellere betragte menigmands fejlagtige økonomiske opfattelse som et psykologisk faktum, som regering og folketing må tage hensyn til, hvilket i virkeligheden vil sige, at

man vil indrette indkomstpolitik og anden økonomisk politik efter folks forkerte indtryk af de økonomiske sammenhænge.

Løsning ved samordning.

I Dansk Arbejdsgiverforening kommer vi altså til den konklusion, at helhedsløsningen i foråret 1963 ikke egner sig til gentagelse, og vi mener heller ikke, at en af lovgivningsmagten oprettet permanent tvungen voldgiftsinstans skal føre indkomstpolitik. De samme argumenter om faren for en fastfrysning af løn- og indkomststrukturen og en pris- og avanceregulering, der ødelægger prisdannelsens muligheder for at sikre optimal anvendelse af produktionskræfterne, gælder også over for det tilfælde, at folketinget skal lovgive om oprettelse af en tvungen voldgift i interessekonflikter på arbejdsmarkedet.

Spørgsmålet er imidlertid, om folketingets suverænitet går for nær, når det fra arbejdsgiverside hævdes, at folketinget hverken kan eller bør beskæftige sig med løn- og indkomstudviklingen i et erhvervsliv, hvor der hersker fri eller tilnærmelsesvis fri konkurrence, og som er underkastet de vilkår, der følger med den liberalisering af udenrigshandelen, som er sket i det sidste tiår, og hvorom der har været politisk enighed. I det omfang denne enighed er udtryk for, at beskæftigelse, produktion og levestandard udvikler sig bedst i et frit erhvervsliv, vil det være ulogisk at forlange, at folketinget overhovedet skal beskæftige sig med løn- og indkomstforhold i den private sektor, og det spørgsmål melder sig i øvrigt i denne forbindelse, om det politiske demokratis fædre her i landet i sin tid forestillede sig, at folketinget skulle lovgive om lønninger og avancer i erhvervslivet.

Ud fra disse overvejelser er vi i Dansk Arbejdsgiverforening kommet til den opfattelse, at arbejdsgivernes og lønmodtagernes organisationer på det private arbejdsmarked må generhverve deres selvbestemmelsesret med hensyn til løn- og arbejdsvilkår. Men vi er i Dansk Arbejdsgiverforening også klar over, at regering og folketing med rette provokeres til direkte eller indirekte via tvungen voldgift at lovgive om disse løn- og arbejdsvilkår, medmindre det private arbejdsmarkeds organisationer fremover er i stand til at træffe deres løn- og indkomstpolitiske afgørelser under hensyn til deres samfundsøkonomiske virkninger, hvilket vil sige under hensyn til virkningerne på betalingsbalance og omkostningsniveau.

En række forudsætninger må opfyldes, for at en sådan indordning af organisationernes løn- og indkomstpolitik under samfundsøkonomiske hensyn kan finde sted. Det drejer sig om seks forudsætninger:

1) At der både i LO og Dansk Arbejdsgiverforening er forståelse for, at virkningerne af deres forhandlinger og forlig har samfundsøkonomisk rækkevidde. En sådan forståelse må indebære, a) at deres forhandlinger om løn og sociale goder sker inden for en ramme, der er afstemt under hensyn til

stedfunden og forventet udvikling i produktivitet og bytteforhold, og b) at der inden for den del af rammen, som ikke anvendes til generelle ændringer af løn- og arbejdsvilkår, gives plads for effektivitets- og bevægelighedsfremmende tilpasninger af lønstrukturen. Ved at følge disse sagligt betonedede retningslinjer for deres overenskomstforhandlinger kan LO og Dansk Arbejdsgiverforening i øvrigt også reducere den risiko for konflikt, som hidtil har været en følge af, at krav og modkrav stilles ud fra taktiske motiver.

2) At der for LO og Dansk Arbejdsgiverforening skabes sikkerhed for, at løn- og indkomspolitikken over for de grupper, hvis aflønning helt eller delvis afgøres af regering og folketing, føres under hensyntagen til de samme samfundsøkonomiske størrelser, som indgår i rammen for hovedorganisationernes overenskomstforhandlinger. Hovedorganisationerne på det private arbejdsmarked må kunne stille det naturlige krav til regering og folketing, at når afgørelser vedrørende tjenestemænds og folkepensionisters aflønning og vedrørende landbrugsstøtten skal træffes, må der tages hensyn til disse afgørelses virkninger på omkostningsniveauet i den private sektor, som konkurrerer med udlandet. Det bør i denne forbindelse i øvrigt understreges, at en af grundene til, at der i foråret 1963 ikke kunne etableres forligsmuligheder mellem LO og Dansk Arbejdsgiverforening, netop var, at disse to organisationer ikke havde nogen sikkerhed for, hvilke indkomstpolitiske afgørelser regering og folketing ville træffe, efter at der var indgået et forlig på det private arbejdsmarked.

3) At regering og folketing i det omfang, det anerkendes, at løn- og indkomstudviklingen i den frie sektor af samfundet må være normgivende over for de sektorer, som helt eller delvis er under statslig indflydelse, fører en langsigtet politik, der fremmer konkurrencen og effektiviteten, herunder en ændring af produktionsstrukturen. I modsat fald vil den helt frie sektor blive belastet med omkostningerne ved at opretholde en utidssvarende og ineffektiv produktionsform i de sektorer, der er helt eller delvis under statslig indflydelse, og der tænkes hermed særligt på landbruget og boligbyggesektoren.

4) At tendensen til liberalisering og fremme af konkurrencen i den private sektor i øvrigt fastholdes og styrkes, således at der ikke i pris- og avanceudviklingen findes monopolelementer af en sådan karakter, at de kan motivere generelle indgreb over for pris- og avanceudviklingen af den art, der indførtes ved helhedsløsningen i marts 1963. Organisationernes selvbestemmelsesret over løn- og arbejdsvilkår i den private sektor har frie konkurrenceforhold med hensyn til priser og avancer som naturlig forudsætning .

5) At arbejdsmarkedets organisationer hver for sig, i fællesskab og i samarbejde med statsmagten fører aktiv arbejdsmarkedspolitik til fremme af bevægeligheden. Midlerne hertil er en modernisering og centralisering af

arbejdsanvisningen og arbejdsløshedsforsikringen og en fortsættelse af den fornyelse af erhvervsuddannelsen, som er i gang.

6) At der opretholdes en snæver kontakt mellem arbejdsmarkedets hovedorganisationer, LO og Dansk Arbejdsgiverforening, på den ene side og de myndigheder, der forestår penge- og finanspolitikken på den anden side. Det drejer sig her i første række om, at organisationerne og myndighederne holder hinanden underrettet om udviklingen i forholdet mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft på arbejdsmarkedet, således at der ikke opstår efterspørgselsinflation. —

Det økonomiske Råds formandsskab vil kunne gøre en nyttig indsats med hensyn til tilvejebringelsen af disse seks forudsætninger. Denne indsats kan gøres dels gennem de debatter, som formandsskabet lægger op til i Det økonomiske Råd, dels gennem de konjunkturrapporter, som formandsskabet fra tid til anden tilstiller regeringen og offentligheden.

I Dansk Arbejdsgiverforening er vi modstandere af de politiske helhedsløsningers metode. Men vi er ikke modstandere, vi er tværtimod tilhængere af økonomisk samordning.

Det er blevet sagt, at man kan tale eller true eller tvinge indkomstorganisationerne til en samfundsøkonomisk rigtig handle måde. Ved sin første rapport af 18. december 1962 lagde Det økonomiske Råds formandsskab op til at tale til fornuft. Men der gik kun et par måneder, før regeringen og de partier, den støtter sig på, anvendte tvang over for indkomstorganisationerne.

Hvis denne helhedsløsning kan medvirke til, at arbejdsgivernes og lønmodtagernes organisationer, Danmarks Nationalbank, regeringen og folketinget fremover kan tale hinanden til fornuft, har den chance for at få et bedre eftermæle, end den umiddelbart har fortjent. Afgørende fra et arbejdsgiversynspunkt må det være, at der fremover af de forskellige organisationer og instanser føres en løn- og indkomstpolitik, som ikke slår betingelserne for fortsat økonomisk vækst i stykker, og mellem disse betingelser og erhvervsfrihed sætter Dansk Arbejdsgiverforening et lighedstegn.